DOI: 10.31359/2079-6242-2024-47-204
УДК 343.545

К. В. Вареник, аспірантка відділу дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

ПРИМУШУВАННЯ ТА ВТЯГНЕННЯ ЯК ФОРМИ ВЧИНЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 303 КК УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Стаття 303 КК України встановлює відповідальність за вчинення сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією. Питання щодо тлумачення змісту таких форм суспільно небезпечного діяння, як «втягнення особи в заняття проституцією» та «примушування особи до зайняття проституцією», що передбачені в названій нормі закону про кримінальну відповідальність, вирішується в науці кримінального права неоднаково. Його дослідженню присвятили свої роботи І. А. Вартилецька, В. Я. Горбачевський, С. Ф. Денисов, В. В. Кузнецов, Л. С. Кучанська, А. В. Ландіна, О. В. Микитчик, В. О. Навроцький, В. В. Налуцишин, В. С. Плугатир, М. В. Плугатир, Т. А. Шевчук, А. П. Шеремет, С. С. Яценко та інші науковці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку С. С. Яценка, втягнення проявляється в діях, пов'язаних із безпосереднім психічним чи фізичним впливом із метою викликати в іншої особи прагнення до вчинення відповідних дій: переконання, залякування, підкуп, обман, розпалювання почуття помсти, заздрості або інших низьких спонукань, пропозиція вчинити злочин, обіцянка придбати або збути викрадене, давання порад про місце або спосіб вчинення або приховання слідів злочину[1]. Уявляється, що не всі ці акти поведінки є характерними саме для втягнення у зайняття проституцією, тому правникові при визначенні досліджуваного поняття не варто було робити відсилку до власного коментаря до п. 4 ст. 304 КК, як це було ним зроблено. Окрім цього, науковець намагається розкрити це діяння шляхом перелічення способів його вчинення, що саме по собі не є послідовним підходом до вирішення наукового питання, оскільки йдеться про дві різні, окремі ознаки об'єктивної сторони злочину (суспільно небезпечне діяння і спосіб його вчинення). Вказівку на спосіб вчинення діяння при визначенні поняття «втягнення» робить також Т. А. Шевчук. З її точки зору, воно може відбуватися «будь-яким способом»[2]. Із цього приводу варто відзначити, що способи скоєння розглядуваного кримінального правопорушення чітко визначені в законі: обман, шантаж, використання уразливого стану, застосування чи погроза застосування насильства. Тому використання під час втягнення (так само як і примушування) будь-яких інших способів не має юридичного значення і не утворює об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 1 ст. 303 КК України.

Із точки зору В. В. Кузнецова, втягнення в зайняття проституцією полягає у схилянні, спонуканні осіб жіночої та чоловічої статі до торгівлі своїм тілом[3]. Трохи ширше тлумачать «втягнення» автори підручника за редакцією В. В. Коваленка – В. Я. Горбачевський, І. А. Вартилецька, О. В. Микитчик, В. С. Плугатир і М. В. Плугатир. На жаль, поділу авторства між ними за розділами не здійснюється, що дає підстави розглядати всіх їх як співавторів, у тому числі й щодо злочину, передбаченого ст. 303 КК. Науковці до схиляння та спонукання, на яких наголошує В. В. Кузнецов, дода-

[1] Яценко С. С. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України*. С. С. Яценко (ред) (А. С. К., 2002) 676, 677

[2] Шевчук Т. А. 'Про деякі питання відповідальності за сутенерство та втягнення особи в зайняття проституцією' (2010) 5 Право і безпека 191

[3] Кузнецов В. В. *Злочини проти громадського порядку та моральності: практичний посібник* (Паливода А. А., 2007) 137

ють ще й «силування»[1]. При цьому В. В. Кузнецов відзначає, що це може бути схиляння навіть до разового вступу в сексуальні відносини за плату[2]. Саме по собі таке визначення зауважень не викликає, але воно не узгоджується із поняттям «примушування», що надається правником нижче. Там науковець при наданні визначення не згадує про стать відповідних осіб, а також пише не про торгівлю своїм тілом, а про професійні обов'язки проститутки та про задоволення статевих потреб, бажань і фантазій клієнта[3]. У зв'язку із цим, вважаємо, що визначення примушування і втягнення (двох форм вчинення суспільно небезпечного діяння як ознаки об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 303 КК) мають корелюватися між собою, адже за змістом вони спрямовані на одне і те саме – домогтися від особи займатися проституцією. Тому під час визначення цих понять науковці мають послуговуватися однаковими термінами для опису того спільного, що ці два діяння об'єднує.

Використовуючи поняття «схиляння», наводить визначення втягнення в зайняття проституцією і В. В. Налуцишин. З його точки зору, воно полягає в схиленні, залученні особи до зайняття проституцією[4]. На залученні до зайняття проституцією акцентує увагу й В. О. Навроцький. На його переконання, втягнення в зайняття проституцією – це дії, внаслідок яких інша особа спонукається до певної поведінки, залучається до неї, в такої особи виникає бажання поводитися певним чином[5]. На спонуканні іншої особи до певної поведінки наголошує у своєму визначенні втягнення С. Ф. Денисов[6]. З його точки зору, воно полягає у впливі на свідомість конкретної особи через переконування в доцільності певної поведінки[7].

Метою статті є з'ясування змісту понять «втягнення особи в заняття проституцією» та «примушування особи до зайняття проституцією» як видів вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 303 КК України.

Виклад основного матеріалу. Великий тлумачний словник сучасної української мови вказує, що «втягнення» означає дію за значенням втягнути і втягти[8]. Своєю чергою обидва ці слова відсилають до «втягувати», що в переносному сенсі, лише в п'ятому значенні цього слова, означає «залучати», «притягати», «заохочувати» когось до участі в чому-небудь[9]. Як бачимо, аналізоване поняття саме по собі негативного відтінку позбавлене, оскільки «залучати» можна і до якоїсь суспільно корисної діяльності.

Цікавим є підхід Л. С. Кучанської, яка надає загальне визначення понять «втягнення» та «примушування». З її точки зору, «під примушуванням або втягненням у зайняття проституцією слід розуміти схиляння, спонукання особи, або вчинення інших подібних дій, які мають на меті втягнення до зайняття проституцією»[10]. Як бачимо, це визначення відбиває лише сутність поняття втягнення, оскільки тут використовуються знайомі вже нам слова «схиляння», «спонукання», які вже зустрічалися у наведених вище визначеннях «втягнення» іншими правниками (В. В. Кузнецовим, В. В. Налуцишиним, В. О. Навроцьким). Вказівка на «вчинення інших подібних дій» теж не стосується другого виду діяння – примушування, оскільки такі дії мають бути подібними до схиляння або спонукання, які, як було показано вище, стосуються першого виду діяння – втягнення. Зайвим аргументом на користь такого тлумачення є уточнення Л. С. Кучанською мети вчинення зазначених дій – втягнення до зайняття проституцією. Викладене дозволяє стверджувати, що дослідниця у своєму визначенні розкрила зміст лише одного виду суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 303 КК, – втягнення в заняття проституцією.

---

[1] Горбачевський В. Я, Вартилецька І. А., Микитчик О. В. та ін. *Кримінальне право України. Особлива частина: альбом схем.* В. В. Коваленко (ред) (Алерта, 2015) 299

[2] Кузнецов В. В. Злочини проти громадського порядку та моральності: практичний посібник (Паливода А. А., 2007) 137

[3] –

[4] Налуцишин В. В. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Кримінальне право України. Особлива частина: навчальний посібник.* В. К. Грищук, О. М. Омельчук (ред) (Хмельницького університету управління та права, 2016) 366

[5] Навроцький В. О. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Кримінальне право України. Особлива частина: підручник*. М. І. Мельник, В. А. Клименко (ред) (Атіка, 2008) 436; Навроцький В. О. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України*. М. І. Мельник, М. І. Хавронюк (ред) (Дакор, 2019) 969

[6] Денисов С. Ф. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Кримінальне право України. Особлива частина*: *навчальний посібник.* О. М. Литвинов (ред) (Право, 2020) 412

[7] –

[8] *Великий тлумачний словник сучасної української мови.* Бусел В. Т. (ред) (Перун, 2001) 165

[9] –

[10] Кучанська Л. С. 'Злочини проти моральності' *Кримінальне право України. Особлива частина: підручник.* Стрельцов Є. Л. (ред) (Одіссей, 2009) 267

Так само не зовсім послідовною видається позиція А. П. Шеремета, який пише про «втягнення шляхом примушування», що, з його точки зору, полягає в залякуванні, грубому, жорстокому поводженні, відмові в матеріальній допомозі та інших діях, що погіршують становище потерпілої особи[1]. Таке визначення можна тлумачити двояко: втягнення може відбуватися одним єдиним шляхом – лише через примушування (1); або воно може бути вчинене різними шляхами (принаймні, двома), але тут правник навів лише один із них – примушування (2). Аналіз монографії науковця дозволяє стверджувати, що він є прихильником другого підходу. На його думку, втягнення в зайняття проституцією полягає в схилянні чи примушуванні до цього[2]. Тобто виходить, що один вид альтернативного діяння, передбаченого ч. 1 ст. 303 КК (примушування), є частиною іншого (втягнення). Такий підхід, як нам видається, потребує принаймні окремого обґрунтування.

Викладене дозволяє стверджувати, що в науковій літературі втягнення особи в зайняття проституцією: 1) розглядається як залучення її до відповідних дій; 2) визначається як схиляння, спонукання, силування до них; 3) описується шляхом перелічення способів учинення відповідних дій, але ці дії прямо не називаються.

Зважаючи на взаємозв'язок понять «втягнення» і «примушування», вважаємо за доцільне надавати власне визначення першого поняття лише після аналізу наукових підходів до визначення другого.

Тлумачні словники трактують *примушування* як дію за значенням примушувати, що, у свою чергу, означає вимагати в кого-небудь виконання чогось незалежно від його волі (бажання)[3]. Через «вимагання» надає визначення примушування до зайняття проституцією і В. В. Кузнецов. З його точки зору, під цим поняттям слід розуміти вимогу виконати (не виконати) певні дії, різновидом яких є професійні обов'язки проститутки, спрямовані на задоволення за плату статевих потреб, бажань і фантазій клієнта[4]. Такий підхід поділяють також В. Я. Горбачевський, І. А. Вартилецька, О. В. Микитчик, В. С. Плугатир і М. В. Плугатир[5]. Як бачимо, у цьому визначенні наголошується на можливості вчинення примушування шляхом бездіяльності, у тому розумінні, що пасивною має бути поведінка саме тієї особи, яка має в майбутньому надати сексуальні послуги (а чи будуть вони надані фактично – залежить від того, наскільки вдалим виявиться це примушування). Тобто тут підкреслюється пасивна поведінка надавача сексуальних послуг – наприклад, не втручатися, коли клієнт буде задовольняти те чи інше своє бажання або фантазію. Таким чином, мова тут не йде про вчинення самого примушування у такій формі суспільно небезпечного діяння як бездіяльність, хоча надане вище визначення із тлумачного словника і не обмежує «вимагання в кого-небудь виконання чогось незалежно від його волі» саме активною поведінкою. Вимагати в особи можна і того, щоб вона утрималася від учинення певних дій. Проте можливість скоєння цього суспільно небезпечного діяння лише за допомогою чітко визначених у законі способів (використання обману, шантажу, уразливого стану особи) орієнтує на те, що діяння (примушування) може бути лише активною дією. Тобто вплив на поведінку особи, яку примушують до зайняття проституцією може бути лише активним. Так само виключно активною може бути й «вимога», за допомогою посилання на яку надається визначення примушування у тлумачному словнику та В. В. Кузнецовим.

На думку С. С. Яценка, примушування – це здійснення фізичного (побої, тілесні ушкодження, катування тощо) чи психічного впливу (погроза застосувати фізичне насильство, знищити майно потерпілого, розголосити відомості, які він бажає зберегти в таємниці тощо) на особу[6]. Схоже визначення пропонує і С. Ф. Денисов. Примушування – це протиправний психічний вплив, що охоплює відкриту або завуальовану погрозу настанням для потерпілої особи небажаних наслідків[7]. Як бачимо, на відміну від попереднього, в цьому визначенні

[1] Шеремет А. П. *Злочини проти статевої свободи: монографія.* (Наші книги, 2008) 122

[2] –

[3] *Великий тлумачний словник сучасної української мови.* Бусел В. Т. (ред) (Перун, 2001) 940; Куньч З. *Універсальний словник української мови*. (Навчальна книга – Богдан, 2007) 615

[4] Кузнецов В. В. Злочини проти громадського порядку та моральності: практичний посібник (Паливода А. А., 2007) 137

[5] Горбачевський В. Я, Вартилецька І. А., Микитчик О. В. та ін. *Кримінальне право України. Особлива частина: альбом схем.* В. В. Коваленко (ред) (Алерта, 2015) 299

[6] Яценко С. С. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України*. С. С. Яценко (ред) (А. С. К., 2002) 676, 670.

[7] Денисов С. Ф. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Кримінальне право України. Особлива частина: навчальний посібник.* О. М. Литвинов (ред) (Право, 2020) 412

йдеться лише про один вид впливу – психічний. Слід відзначити, що обидві наведені дефініції досліджуваного поняття навряд чи можна визнати вдалими, адже в них відбиваються не ознаки діяння, а ознаки способу його вчинення, і то, не всіх можливих способів, а лише насильства чи погрози його застосування. Визнаючи обумовленість змісту суспільно небезпечного діяння кримінально значущими способами його вчинення, зауважуємо, що це зовсім різні (хоча і взаємозалежні) ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, про що нами вже було зазначено під час аналізу наведеного С. С. Яценком поняття «втягнення».

На виконанні вимоги під час визначення цієї форми суспільно небезпечного діяння, передбаченого ч. 1 ст. 303 КК України, акцентує увагу також В. В. Налуцишин. Він вважає, що примушування буде мати місце при спонуканні особи виконати вимогу щодо зайняття проституцією всупереч своєму бажанню[1]. Останню ознаку наводить у своєму визначенні В. О. Навроцький, на думку якого примушування до зайняття проституцією полягає у діях, внаслідок яких інша особа всупереч своєму бажанню повинна почати займатися проституцією[2]. Цю точку зору поділяє А. В. Ландіна, зазначаючи водночас, що наведене визначення охоплює не лише примушування, а ще й таке діяння, як втягнення. При цьому дослідниця посилається на перше видання науково-практичного коментаря Кримінального кодексу України за редакцією М. І. Мельника та М. І. Хавронюка[3]. Аналізуючи останні визначення можна зробити висновок, що під нього підпадають усі можливі дії, їх коло не окреслюється ніяким чином. Увага акцентується на наслідку таких дій – особа повинна почати займатися проституцією. При цьому – це фактичний, а не юридичний (суспільно небезпечний) наслідок вчинення зазначених дій. Тобто у цьому визначенні ознака суспільно небезпечного діяння не розкривається і навіть нічим не обмежується, а лише наголошується на змінах, які мають статися в об'єктивній дійсності внаслідок його вчинення. Такий підхід взагалі та до визначення примушування, зокрема, не може бути визнаний послідовним. У цьому аспекті більш вдалим є наведене перед цим визначення В. В. Налуцишина, який надав його шляхом використання поняття «спонукання».

Викладене дозволяє підсумувати, що примушування особи до зайняття проституцією розглядається в науковій літературі як: 1) вимагання від неї займатися такою діяльністю; 2) спонукання її до цього всупереч власному бажанню. Крім того, існують принаймні ще дві групи позицій, прихильники яких розкривають зміст досліджуваного поняття, прямо це діяння не називаючи, а лише вказуючи на способи його вчинення (перша група), або на фактичні наслідки, до яких відповідні діяння мають призвести (друга група).

З нашої точки зору, під *примушуванням особи до зайняття проституцією* як одним із видів суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 303 КК, слід розуміти *спонукання* іншої особи до зайняття проституцією всупереч власному бажанню, що здійснюється за допомогою принаймні одного зі способів, чітко визначених в законі (ст. 303 КК). Таке визначення, серед іншого, дозволяє показати взаємозв'язок таких ознак об'єктивної сторони, як діяння і спосіб, і водночас дозволяє уникнути ситуації, коли одна ознака (діяння) визначається через іншу (спосіб).

З урахуванням наведеного визначення поняття «примушування» можна повернутися, як анонсувалося вище, до надання визначення поняттю «втягнення». Зважаючи на це, під *втягненням особи в зайняття проституцією* пропонуємо розуміти *схиляння* іншої особи до зайняття проституцією, спонукання її до зайняття такою діяльністю за власним бажанням, що здійснюється за допомогою принаймні одного зі способів, чітко визначених в законі (ст. 303 КК).

Як бачимо, ці визначення (примушування та втягнення) об'єднує те, що вони спрямовані на досягнення одного фактичного наслідку поведінки суб'єкта – домогтися від іншої особи того, щоб вона займалася проституцією. Крім того, сам законодавець передбачив однакові способи, ви-

[1] Налуцишин В. В. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Кримінальне право України. Особлива частина: навчальний посібник.* В. К. Грищук, О. М. Омельчук (ред) (Хмельницького університету управління та права, 2016) 366

[2] Навроцький В. О. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Кримінальне право України. Особлива частина: підручник*. М. І. Мельник, В. А. Клименко (ред) (Атіка, 2008) 436; Навроцький В. О. 'Злочини проти громадського порядку та моральності' *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України*. М. І. Мельник, М. І. Хавронюк (ред) (Дакор, 2019) 969

[3] Ландіна А. В. *Охорона моральності за Кримінальним кодексом України: монографія.* (Наукова думка, 2013) 156; *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України.* М. І. Мельник, М. І. Хавронюк (ред) (Каннон, 2001) 705

користання яких робить вчинення обох цих діянь кримінально караними. Головна відмінність між цими діяннями полягає в тому, чи займається потерпіла особа проституцією за власним бажанням (при вчиненні втягнення) чи всупереч власному бажанню (у разі примушування).

Висновки. Викладене дозволяє стверджувати, що:

– під втягненням особи в зайняття проституцією як одним із видів суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 303 КК, слід розуміти схиляння іншої особи до зайняття проституцією, спонукання її до зайняття такою діяльністю за власним бажанням, що здійснюється за допомогою принаймні одного зі способів, чітко визначених в законі (ст. 303 КК);

– під примушуванням особи до зайняття проституцією як одним із видів суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 303 КК, слід розуміти спонукання іншої особи до зайняття проституцією всупереч власному бажанню, що здійснюється за допомогою принаймні одного зі способів, чітко визначених в законі (ст. 303 КК).

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Ghorbachevsjkyj V. Ja, Vartylecjka I. A., Mykytchyk O. V. ta in. Kryminaljne pravo Ukrajiny. Osoblyva chastyna: aljbom skhem Kovalenka V. V. (red.) [Criminal law of Ukraine. Special part: album of schemes Kovalenko V. V (ed.)] (Alerta, 2015) 576 (in Ukrainian)
2. Kuznecov V. V. Zlochyny proty ghromadsjkogho porjadku ta moraljnosti: praktychnyj posibnyk [Crimes against public order and morality: a practical guide] (Palyvoda A. A., 2007) 160 (in Ukrainian)
3. Kunjch Z. Universaljnyj slovnyk ukrajinsjkoji movy [Universal dictionary of the Ukrainian language] (Navchaljna knygha – Boghdan, 2007) 848 (in Ukrainian)
4. Landina A. V. Okhorona moral'nosti za Kry'minal'ny'm kodeksom Ukrayiny': monografiya [Protection of morality according to the Criminal Code of Ukraine: monograph] (Naukova dumka, 2013) 204 (in Ukrainian)
5. Sheremet A. P. Zlochyny proty statevoji svobody: monoghrafija [Crimes against sexual freedom: monograph] (Nashi knyghy, 2008) 216 (in Ukrainian)

Edited books

6. Busel V. T. (red) *Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinsjkoji movy* [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (Perun, 2001) 1440 (in Ukrainian)
7. Melnika M. I., Havronyuka M. I. (red) *Naukovo-praktychnyj komentar Kryminaljnogho kodeksu Ukrajiny* [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine] (Kannon, 2001) 1104 (in Ukrainian)

Part of the books

8. Denysov S. F. *'Zlochyny' proty' ghromadsjkogho porjadku ta moraljnosti'. Kryminaljne pravo Ukrajiny. Osoblyva chastyna: navchaljnyj posibnyk Lytvynova O. M. (red)* ['Crimes against public order and morality'. Criminal law of Ukraine. Special part: study guide by O. M. Litvinov (ed.)] (Pravo, 2020) 383–416 (in Ukrainian)
9. Kuchans'ka L. S. *'Zlochy'ny proty' moral'nosti'. Kry'minal'ne pravo Ukrayiny. Osobly'va chasty'na: pidruchnyk Strel'ova Ye. L. (red)* ['Crimes against morality' Criminal law of Ukraine. Special parts: textbook by E. L. Streltsov (ed.)] (Ody'ssej, 2009) 254–270 (in Ukrainian)
10. Navrocjkyj V. O. *'Zlochyny' proty' ghromadsjkogho porjadku ta moraljnosti' Kry'minal'ne pravo Ukrayiny. Osobly'va chasty'na: pidruchnyk Melnika M. I., Klimenka V. A. (red)* ['Crimes against public order and morality'. Criminal law of Ukraine. Special parts: textbook by M. I. Melnik, V. A. Klimenko (ed.)] (Atika, 2008) 420–439 (in Ukrainian)
11. Navrocjkyj V. O. *'Zlochyny' proty' ghromadsjkogho porjadku ta moraljnosti' Naukovo-praktychnyj komentar Kryminaljnogho kodeksu Ukrajiny Melnika M. I., Havronyuka M. I. (red)* ['Crimes against public order and morality'. Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine by M. I. Melnik, M. I. Havronyuk (ed.)] (Jurydychna dumka, 2009) 832–850 (in Ukrainian)
12. Nalucy'shy'n V. V. *'Zlochy'ny' proty' gromads'kogo poryadku ta moral'nosti' Kry'minal'ne pravo Ukrayiny'. Osobly'va chasty'na: navchal'ny'j posibny'k Gry'shhuka V. K., Omel'chuka O. M. (red)* ['Crimes against public order and morality' Criminal Law of Ukraine. Special part: textbook V. K. Hryshchuk, O. M. Omelchuk (ed.)] (Khmel'ny'cz'kogo universy'tetu upravlinnya ta prava, 2016) 340–370 (in Ukrainian)
13. Jacenko S. S. *'Zlochy'ny' proty' gromads'kogo poryadku ta moral'nosti' Naukovo-praktychnyj komentar do Kryminaljnogho kodeksu Ukrajiny Jacenka S. S. (red)* ['Crimes against public order and morality'. Scientific and

practical commentary to the Criminal Code of Ukraine by S. S. Jacenko (ed.)] (A. S. K., 2002) C. 652–679 (in Ukrainian)

Journal articles

14. Shevchuk T. A. 'Pro dejaki pytannja vidpovidaljnosti za sutenerstvo ta vtjaghnennja osoby v zajnjattja prostytucijeju' [About some issues of responsibility for pimping and engaging a person in prostitution] (2010) 5 Pravo i bezpeka – Law and security 188–192 (in Ukrainian)

Вареник К. В.

Примушування та втягнення як форми вчинення об'єктивної сторони злочину, передбаченого статтею 303 КК України

Статтю присвячено з'ясування змісту понять «втягнення особи в заняття проституцією» та «примушування особи до зайняття проституцією» як видів вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 303 КК України.

Аналізується наявна в науковій літературі позиція, що втягнення проявляється в діях, пов'язаних із безпосереднім психічним чи фізичним впливом, із метою викликати в іншої особи прагнення до вчинення відповідних дій: переконання, залякування, підкуп, обман, розпалювання почуття помсти, заздрості або інших низьких спонукань, пропозиція вчинити злочин, обіцянка придбати або збути викрадене, давання порад про місце або спосіб вчинення або приховання слідів злочину. У зв'язку із викладеним зазначається, що прихильники цієї точки зору намагаються розкрити зміст розглядуваного діяння шляхом перелічення способів його вчинення. Такий підхід до вирішення наукового питання сам по собі не є послідовним, оскільки йдеться про дві різні, окремі ознаки об'єктивної сторони злочину (суспільно небезпечне діяння і спосіб його вчинення), які не слід ототожнювати чи «змішувати».

Звертається увага на те, що Великий тлумачний словник сучасної української мови вказує, що «втягнення» означає дію за значенням втягнути і втягти. Своєю чергою обидва ці слова відсилають до «втягувати», що в переносному сенсі, лише в п'ятому значенні цього слова, означає «залучати», «притягати», «заохочувати» когось до участі в чому-небудь. Тому акцентується увага на тому, що аналізоване поняття саме по собі негативного відтінку позбавлене, оскільки «залучати» можна і до якоїсь суспільно корисної діяльності. На підставі аналізу наукової літератури зроблено висновки, що втягнення особи в зайняття проституцією: 1) розглядається як залучення її до відповідних дій; 2) визначається як схиляння, спонукання, силування до них; 3) описується шляхом перелічення способів учинення відповідних дій, але ці дії прямо не називаються. Водночас «примушування» тлумачні словники трактують як дію за значенням примушувати, що, у свою чергу, означає вимагати в кого-небудь виконання чогось незалежно від його волі (бажання). Вивчення доктринальних підходів до визначення цього поняття свідчить про те, що примушування особи до зайняття проституцією розглядається як: 1) вимагання від неї займатися такою діяльністю; 2) спонукання її до цього всупереч власному бажанню. Крім того, принаймні існують ще дві групи позицій, прихильники яких розкривають зміст досліджуваного поняття, прямо це діяння не називаючи, а лише вказуючи на способи його вчинення (перша група), або на фактичні наслідки, до яких відповідні діяння мають призвести (друга група).

У результаті проведеного дослідження підсумовується, що під втягненням особи в зайняття проституцією як одним із видів суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 303 КК, слід розуміти схиляння іншої особи до зайняття проституцією, спонукання її до зайняття такою діяльністю за власним бажанням, що здійснюється за допомогою принаймні одного зі способів, чітко визначених в законі (ст. 303 КК), а під примушуванням особи до зайняття проституцією – спонукання іншої особи до зайняття проституцією всупереч власному бажанню, що здійснюється за допомогою принаймні одного зі способів, чітко визначених в законі (ст. 303 КК).

Констатовано, що досліджувані поняття (примушування та втягнення) об'єднує те, що вони спрямовані на досягнення одного фактичного наслідку поведінки суб'єкта – домогтися від іншої особи того, щоб вона займалася проституцією.

Ключові слова: *кримінальне право, кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності, кримінальні правопорушення проти моральності, втягнення особи в заняття проституцією, примушування особи до зайняття проституцією.*

Varenyk K. V.

Coercion and Involvement as Forms of Committing the Objective Side of the Offence Under Article 303 of the Criminal Code of Ukraine

The article aims to clarify the meaning of the terms «involvement of a person in prostitution» and «coercion of a person to engage in prostitution» as types of socially dangerous acts under Article 303 of the Criminal Code of Ukraine.

The author analyses the position available in the scientific literature regarding involvement in actions related to direct mental or physical influence with the aim of causing another person to commit appropriate actions. These actions include persuasion, intimidation, bribery, deception, incitement to revenge, envy or other low motives, offer to commit a crime, promise to purchase or sell stolen goods, giving advice on the place or method of committing or concealing the traces of a crime. Regarding the above, it is important to note that proponents of this viewpoint attempt to explain the act in question by listing the methods of its commission. This approach is inconsistent as it conflates two distinct features of the objective side of the crime: the socially dangerous act and the method of its commission. It is crucial to differentiate between these two features.

It should be noted that the Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language indicates that «involvement» means an action in the sense of draw in and involve. In turn, both of these words refer to «involve», which in a figurative sense, only in the fifth meaning of this word, means «to attract», «draw», «encourage» someone to participate in something. Therefore, the author emphasises that the analysed concept in itself does not have a negative connotation, since it is possible to «engage» in some socially useful activity. Based on the analysis of scientific literature, the author concludes that involvement of a person in prostitution 1) is seen as involving a person in relevant actions; 2) is defined as inducing, encouraging, forcing them to do so; 3) is described by listing the ways in which relevant actions are committed, but these actions are not explicitly named. At the same time, explanatory dictionaries interpret «coercion» as an action in the sense of forcing, which, in turn, means to demand that someone do something regardless of their will (desire). The study of doctrinal approaches to the definition of this concept shows that coercion of a person to engage in prostitution is seen as: 1) requiring a person to engage in such activities; 2) inducing a person to do so against his or her will. In addition, there are at least two more groups of positions, whose supporters reveal the content of the concept under study without directly naming this act, but only pointing to the ways in which it is committed (the first group) or to the actual consequences that the relevant acts should lead to (the second group).

The study concludes that involvement of a person in prostitution as one of the types of socially dangerous acts under Art. 303 of the CC should be understood as inducing another person to engage in prostitution, inducing him/her to engage in such activity of their own free will, which is carried out by means of at least one of the methods clearly defined in the law (Art. 303 of the CC, and coercion of a person to engage in prostitution means inducing another person to engage in prostitution against his or her own will, which is carried out by means of at least one of the methods clearly defined by law (Art. 303 of the CC).

The concepts of coercion and enticement are linked by their shared aim of inducing another person to engage in prostitution. This statement is objective and avoids any subjective evaluations.

Keywords: *criminal law, criminal offences against public order and morality, criminal offences against morality, involvement of a person in prostitution, coercion of a person to engage in prostitution.*

Стаття надійшла до редакції:15.04.2024 р.
Прийнята до друку: 20.05.2024 р.